

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΛΚΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ τακτικῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ „ΑΥΙΘ“ τῆς 23ης Δεκεμβρίου 1902)

1. Πλὴν τῶν ἐπὶ τὸ γενικώτερον περιγραφῶν τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς ἔχομεν καὶ τὰς ἐπομένους εἰδικὰς πραγματείας:

α' Ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην μονῆς τῆς Θεοτόκου, συλλεγὲν παρὰ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1846.

β' Ἡ ἐν Χάλκῃ ἑλληνομπορικὴ σχολή, ὑπὸ Ξενοφῶντος Δ. Μογέ, ἐν Κων/πόλει, 1875.

Ἡ δευτέρα πραγματεία, περιλαβοῦσα καὶ τὰς παρὰ τῷ Ἄθαν. Κομν. Ὑψηλάντῃ ἀπαντώσας εἰδήσεις, ἐκτενέστερον ἐξιστορεῖ τὰ περὶ τῆς εἰρημένης σχολῆς μέχρι τοῦ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς χρόνου καὶ κοσμεῖται διὰ φωτογραφικῶν εἰκόνων, ἐν αἷς ὑπάρχει καὶ ἡ τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἱερᾶς μονῆς. Πρὸ μηνὸς ὁ κ. Μ Γεδεῶν ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» (φυλ. 44—47 τοῦ ΚΒ' ἔτους, 1902), «σημείωμα περὶ Καμαριωτίσσης»: δι' αὐτοῦ διατυποῖ ἐνδοιασμοὺς μὲν τινὰς περὶ τῶν κοινῶς παραδειδεγμένων ὡς κτιτόρων τῆς ἱερᾶς μονῆς καὶ γνώμην ἰδίαν περὶ τῆς περὶ τῆς ἀποδοθείσης τῇ ἱερᾷ μονῇ ἐπωνυμίας Καμαριωτίσσης, δημοσιεύει δὲ κατὰ πρῶτον καὶ ἄλλας ἱστορικὰς εἰδήσεις ἐκ κωδίκων αὐτῆς: τὴν δὲ ὀρθὴν ἐν τῷ ἐπιλογῶν σύστασιν αὐτοῦ περὶ μελέτης παντὸς κώδικος πρὸς συνάθροισιν καὶ δημοσίευσιν ὑλικοῦ, χρησιμεύσαντος εἰς τὸν μέλλοντα οἰκοδόμον τῆς πατρίδος ἱστορίας, ἐπεκτείνοντες ἡμεῖς καὶ ἐπὶ τῶν τετυπωμένων ἔτι, ὡς πολλακίς παρεξηγηθεισῶν ἢ ἐπιπολαιῶς μελετηθεισῶν τῶν πηγῶν, περιελαβομεν εἰς τὴν πραγματείαν ταύτην ἰδίας παρατηρήσεις ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἱστορουμένων περὶ τῆς ἐν λόγῳ ἱερᾷ μονῆς, προσεθήκαμεν δὲ καὶ ἐνθεν κἀκεῖθεν σταχυολογηθείσας εἰδήσεις τινὰς περὶ αὐτῆς.

2. Καίτοι ὁ Schlumberger γράφει ὅτι οἱ ἱστορικοὶ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος λέγουσι κτιτόρισσαν παρεκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Χάλκῃ, συνημμένου ἄλλῃ ἐκκλησίᾳ, τὴν Μαρίαν Κομνηνὴν Τραπεζου-

τίαν, σύζυγον (1427—1439) τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Ζ' τοῦ Παλαιολόγου (1425—1448¹), οὐδεμία ἐν τούτοις τοιούτῃ μνεία εὐρηται εἰς αὐτούς, ὧν κυριώτεροί εἰσιν ὁ Δούκας καὶ ὁ Φραντζῆς. Ὁ αὐτὸς δέχεται καὶ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ὅτι ὁ ρηθεὶς αὐτοκράτωρ ἔκτισεν αὐτῷ μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ ἁγίου, τοῦ Ἰωάννου Προδρομοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν συνῆψεν ἡ σύζυγος τὸ παρεκκλήσιον, οὗ ἐμνήσθημεν προηγουμένως.

Πρῶτος, νομιζομεν, ὁ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1742 μέχρι 1775 ἡγούμενος χρηματίσας τῆς μονῆς Γρηγόριος ὁ Νάξιος, ὁ ἀνακαινίσας αὐτὴν ἐν συνόλῳ καὶ μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου καὶ εὐλαθείας ἐπιμεληθεὶς τῶν πραγμάτων αὐτῆς² παρεδωκεν ἡμῖν, τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον κτίτορα τῆς μονῆς: εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαινισθεῖσαν Πρόθεσιν κατ' Αὐγουστον τοῦ ἔτους 1747³ «ἐπαναγράφεται» ὡς πρῶτος κτίτωρ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτός⁴. Γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν πρόθεσιν παντὸς εὐκτηρίου ἐγγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν κτιτόρων εἰς αἰώνιον μνημότυνον: ἐπομένως διὰ τὴν ἐπαναγραφὴν εἰς τὴν νέαν πρόθεσιν τὸ ὄνομα τούτου ὡς κτίτορος φαίνεται ὅτι ὑπέσχετο εἰς τὴν πεπαλαιωμένην. Ὅτι δὲ βασιλικὸν κτίσμα ἦτο ἡ μονή, μαρτυρεῖ καὶ τὸ κατὰ ἕνα αἰῶνα προγενέστερον σημείωμα τοῦ μητροπολίτου Νικαίας Πορφυρίου, ἀνδρὸς εὐμοιρήσχυντος οὐ σμικρᾶς παιδείσεως, γράψαντος ἐν χειρογράφῳ τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς: ἀχμὸς Ἰουνίου κζ'.—Ἐγράφη ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ βασιλικῇ μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκης...⁵, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐπίκλησις, φθίνοντος τοῦ ἑ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Δαπόντε, διατρίψαντος ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῇ νήσῳ, «βασιλικὸν ἱερὸν μοναστήριον»⁶.

1. G. Schlumberger. Les îles des Princes, Paris 1884, σελ. 113, 107.

2. Κουτλ. § 41—56, 63.

3. Κουτλ. § 50.

4. Μογέ σελ. 165, χειρ. ἀριθ. 80.

5. Κουτλ. § 61.

6. Σάθας. Μισ. Β.5λ., τ. Γ' σελ. 165.

Ἄλλα καὶ οὐδὲν ἀπίθκον ὅτι ὁ Γρηγόριος ἔγραψεν εἰς τὴν νέαν πρόθεσιν τὸ ὄνομα τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος, ὑπ' ὄψιν ἔχων τὴν ἐπιγραφὴν ἐκείνην, τῆς ὁποίας τὸ κείμενον «Ἰωάννης πιστὸς ἐν Χριστῷ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος», γραμμασι μεγάλοις κεχαραγμένον ἐπὶ τεσσάρων θραυσμάτων μαρμαρέου, παρέδωκεν ἡμῖν ὁ χρηματίσας πατριάρχης Κων/πόλεως Κωνσταντίνος, εἰς τὰ εἰρημια τοῦ κεκαυμένου μέρους τῆς μονῆς ἐν ἔτει 1785 εὐρῶν αὐτὰ καὶ ἀναγνοὺς ἀφοῦ συνῆψε καταλλήλως¹.

3. Ἄκραν εὐχαρίστησιν ὁμολογεῖ ὁ Κωνσταντίνος ἐπὶ τῇ παρ' ἐλπίδα ἀνευρέσει τῆς ἐπιγραφῆς, ἀγνοῶν ὅτι ἄλλος πρὸ αὐτοῦ εἶδε τὰ θραύσματα, αὐτὰ μᾶλλον ἢ ἄλλα ἐν πολλοῖς ὁμοια, καὶ συνάψας, ὡς ἐκεῖνος, ἀνέγνω, παρηλλαγμένην ἐν τισι, τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, δημοσιευθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν Φλωρεντίᾳ, καὶ εἶτα, γαλλιστὶ μεταφρασθέντος τοῦ ἔργου, ἐν Παρισίοις τῷ 1789 ἦτοι τριάκοντα καὶ πέντε ὄλα εἴτη πρὸ τῆς πρώτης δημοσιεύσεως τῆς Κωνσταντινιάδος, τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίνου.

Τῇ 22α, καθ' ἡμᾶς, Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1778 ὁ ἀββᾶς Δομνίκος Σεστίνι ἐπισκεφθεὶς ἐξήγαγεν ἐπιγραφὴν, λέγει, διὰ τῆς συναρμολογήσεως ἐνεπιγράφων θραυσμάτων μαρμαρέου ὑποδειχθέντων αὐτῷ ὑπὸ τινος μοναχοῦ ἀνέγνω τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν κτίτορα τῆς παρα τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου μονῆς, τῆς κατεδαφισθείσης.

Τὸ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθὲν κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ὡς ἐξῆς²:

†	ΙΩ̄	ΕΝ	ΧΩ̄
	ΑΥΤΟΚΡΑΤΩ		
	ΡΟΣΤΟΥΠΑΛΑΙΟ		
	ΛΟΓΟΥΤΑΜΗΝ		
	Ρ		
	ΜΕ		
	ΤΩ		

Ὁ τύπος τῆς ἐπιγραφῆς ὁμοίος ἐστὶ τῷ τύπῳ τῶν ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Κ/πόλεως σωζομένων ἐπιγραφῶν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ὧν μίαν σχεδὸν ἀπαράλλακτον, ἐδημοσίευσεν ὁ Wheler, τῷ 1675, καὶ μετ' αὐτὸν ἐξ ἰδίας ἀντιγραφῆς ὁ Tournesfort τῷ 1701¹, καὶ πολλοὶ ἄλλοι, πλειοτέρως δὲ ὁ ἀκριθέστερον αὐτὰς ἐρευνήσας, ὁ ἀοίδιμος Πασπάτης², σχεδὸν ἀπάσας ἐχούσας χρονολογίαν εἰς ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου· ἐπειδὴ δὲ συνήφθησαν συγκεχυμένως τὰ θραύσματα, μὴ ἀπαρτίζοντα τὸ σύνολον τῆς ἐπιγραφῆς, τὸ κείμενον, ὡς ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ Sestini, εἶναι ἐλλιπές· ὅθεν συμπληροῦντες αὐτὸ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐπὶ τῶν τειχῶν σωζομένων ἐπιγραφῶν ἀναγινώσκομεν: «Ἰωάννου ἐν Χριστῷ αὐτοκράτορος τοῦ Παλαιολόγου· /κα/τὰ μὴν/α . . . ρ . . . /εἰους/ ς@με'». Ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ χρονολογίᾳ ὡ ἐδέχθημεν τὸ σαμπί, διότι ἐν ἔτει 6845=1337 αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Ἀνδρόνικος Γ' ὁ Παλαιολόγος, ἐνῶ ἐν ἔτει 6945=+1436—1437 ἦτο ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευόμενος Ἰωάννης Ζ' ὁ Παλαιολόγος· πρόδηλον ἐπομένως ὅτι ὁ Sestini ὡς ὡ ἐξέλαβε τὸ φοινικικὸν σαμπί.

Ἴδου δὲ τὰ κείμενα τῶν δημοσιευθεισῶν ἐπιγραφῶν:

Α'

Ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Κων/πόλεως.

Wheler εἰς 1675

Tournesfort εἰς 1701

†	ΙΩ̄ΕΝ
	ΧΩΑΥΤΟ
	ΚΡΑΤΟΡΟΣ
	ΠΑΛΑΙΟ
	ΛΟΓΟΥ

†	ΙΩ̄ΕΝ
	ΧΩΑΥΤΟ
	ΚΡΑΤΟΡΟΣ
	ΠΑΛΑΙΟ
	ΛΟΓΟΥ

Ἐκδ. Α. Γ. Πασπάτη.

ἐπιγρ. ζ'

ἐπιγρ. κδ'

ΙΩΑΝΝΗΣΕΝΧΩΤΩ

ΙΩ̄ΕΝΧΩ

ΘΩΠΙΣΤΟΣΒΑΣΙΛΕΥΣ

ΑΥΤΟΚΡΑ

ΚΑΙΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΡΩΜΑΙΩΝ

ΤΟΥΡΟΣΤΟΥΠΑΛΑΙ

ΟΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣΚΑΤΑΜΗΝΑ

ΟΛΟΓΟΥΚΑΤΑΜΗΝΑΟΚΤ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΝΤΗΔ...

ΤΟΥϚ@Μ@ΕΤΟΥϚ

ΤΟΥϚ@Μ@ΕΤΟΥϚ

1. Κωνσταντινιάς. ἔκδ. 1824, σελ. 165.—ἔκδ. 1844, σελ. 216-217.

2. Lettres... de l'abbé Dom. Sestini, traduites par Pingeron, Paris 1789. Τόμ. III, σελ. 212.

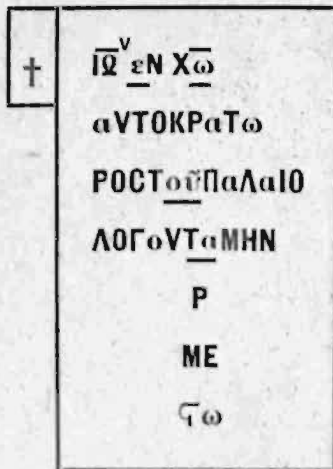
1 Pitton de Tournesfort. Voyage du Levant, Amsterdam, 1718, τόμ. 1, σελ. 180.

2. Α. Γ. Πασπάτης. Βυζ. μελ., Κ/πόλις 1877, σελ. 40-59.

B'

Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Θεοτόκου.

D. Sestini ἔτι 1778.

Εκδ. Κωνσταντίου Πατριάρχου Κ/Πς.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΠΙCΤΟC ΒΑCΙΛΕΥC

ΚΑΙ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟC

(Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ).

4. Ἡ ὑπὸ τοῦ *Sestini* μνεῖα τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἡ παράθεσις τοῦ κειμένου ἀποκρούει μὲν πᾶσαν περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς δυσπιστίαν, γεννηθεῖσαν, φαίνεται, διότι ὁ *Κωνσταντῖος*, ὡς ὁ κ. *Γεδεών* λέγει, «οὐ σημειοῖ ποῦ ἀπειτέθη κατόπι, οὐδέ τις μετ' αὐτὸν εὔρεσ¹, παρέχει ὁμως εὐλογον ὑπόνοιαν μήπως οὗτος, ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ εὐχαριστήσῃ ἐν τῇ παρ' ἐλπίδα ἀνευρέσει τῶν ἐνεπιγράφων θραυσμάτων, συνεπλήρωσε τὰ ἐλλιπῆ μέρη κατ' ἀναλογίαν τῆς ὑπὸ τοῦ *Wheler* καὶ *Tournefort* δημοσιευθείσης ἐπιγραφῆς τῶν τειχῶν, τῶν τμημάτων ἐφ' ὧν ἡ χρονολογία, ἃ εἶδεν ὁ *Sestini*, ἐξαφανισθέντων ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ. Τίτλον οἶον ὁ *Κωνσταντῖος* παρατίθησιν, εἰς πῶσιν ὀνομαστικὴν, μία ἐπιγραφὴ μόνον φέρει παρὰ τῷ *Πασπάτῃ* (ἐπιγρ. ζ'), ἔχουσα περιπλέον τὰς λέξεις ἐπὶ Θεῶ, καὶ τὸν μῆνα καὶ τὸ ἔτος (ϜϞμθ)· οἶον δ' ὁ *Sestini*, εἰς πῶσιν γενικὴν, τρεῖς μὲν μετὰ τοῦ μηνὸς καὶ τοῦ ἔτους (ἐπ. λβ', ϜϞμα' κδ', ϜϞμ' κε', ϜϞμ'), μία δὲ μετὰ μόνου τοῦ ἔτους (ἐπ. λε', ϜϞβ'), καὶ μία ἀχρονολογητος (ἐπ. μ). Ὡς ἐκ τούτου ὁ κ. *Γεδεών* (αὐτ.) ἀποφαίνεται ὅτι ἠπατήθη ὁ *Κωνσταντῖος* «ἐκλαβὼν τὸ μαρμάρινον τεμάχιον ἀνήκον εἰς τὴν μονὴν καὶ σημαῖον τὸν κτί-

τορα· διότι παράδοξόν ἐστιν οὐ κίτωρ μονῆς αὐτοκράτωρ ἐπέγραφε τὰς ἀναφερομένας ὧδε λέξεις, αἷνες, ὡς ἔχουσιν, ἐπεγράφοντο συνήθως ἐπὶ τῶν τειχῶν· ἴσως μάλιστα ἐκ τινος τοιαύτης οἰκοδομῆς εἰς Χάλκην ἢ ἐπιγραφὴ μετακομισθεῖσα κατετέθη ἐν τοῖς θεμελλοῖς τῆς Μονῆς ἢ ἐνετειχίσθη που καὶ ἀνεφάνη πάλιν ἀνορυχθεῖσα, ὅτε καὶ ἀνέγνω αὐτὴν ὁ *Κωνσταντῖος*. Τὴν εἰκασίαν καὶ σκέψιν ταύτην τοῦ κ. *Γεδεών* εὐρίσκομεν λίαν βεβηχσμένην καὶ ἐπίπονον εἰς παραδοχὴν, τὸ μὲν διότι οὐδαμοῦ λέγεται συνήθειά τις ἰδιαιτέρα περὶ τοῦ λεκτικοῦ τῶν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐπιγραφῶν, τούναντίον μάλιστα φαίνεται εἰς τὸν *Ἰωάννην Παλαιολόγον* κρατῶν ὁ τοιοῦτος τύπος τῶν ἐπιγραφῶν, ἀφ' οὗ κατ' ἐπανάληψιν ἀπαντᾷ, τὸ δὲ διότι παράλογον θεωροῦμεν τὴν ἐν θεμελλοῖς κατὰχωσιν ἐπιδεικτικῆς τοῦ κτίτορος ἐπιγραφῆς, ἀπίθκνον τὴν ἐξ οἰκοδομῆς ἄλλου εἶδους μετακόμισιν κατὰ τὴν κτίσιν, πολὺ δ' ὀλιγώτερον ἐν χρόνῳ μεταγενεστέρῳ. Διὸ λογικώτεραν καὶ εἰς παραδοχὴν εὐκοπωτέραν νομίζομεν τὴν γνώμην τῆς «ἐπὶ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ», ὡς ὁ *Κωνσταντῖος* λέγει, ἐντειχίσιν τῆς ἐπιγραφῆς, οἰκοδομουμένου, μᾶλλον δὲ ἐπισκευαζομένου, καθ' ὃν τρόπον ἐνετειχίσθησαν αἱ ἔτι καὶ νῦν σωζόμεναι ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τῶν ἐπισκευασθέντων ὑπὸ τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος τειχῶν τῆς πόλεως, ἀναγινωσκόμενου τοῦ παρὰ τῷ *Sestini* κειμένου κατὰ τὴν ὑποδειχθεῖσαν ὑφ' ἡμῶν γνώμην. Περιίοντες τὰ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς σημειοῦμεν ὅτι ὁ *Alex. Timoni* περὶ τὸ ἔτος 1844, ζητήσας δὲν εὔρεν αὐτήν, ἣν ἤξευρεν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *Κωνσταντίου*, ἠγαθήσθη ὁμως ἀνευρῶν ἐν τοῖς πέριξ νόμισμα φέρον τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος τούτου.¹

5. Ὁ *Sestini*, ἐρεισθεὶς ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς εἶπομεν, ἔγραψεν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ *Ἰωάννου Παλαιολόγου* ἠγέρθη ἡ καταφισθεῖσα ἐκκλησία· μετ' αὐτὸν δὲ ὁ *Κωνσταντῖος*, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἰδίας ἐπιγραφῆς ἐρεισθεὶς, πλατύτερον καὶ ὀριστικώτερον ἀπεφάνθη γράψας, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ *Ἰωάννης* ὁ *Παλαιολόγος* ἔκτισεν ἐνταῦθα *μεγίστην* καὶ *καλλίστην* ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ *Βαπτιστοῦ Ἰωάννου* καὶ ὅτι ἡ σύζυγος *Μαρία* ἡ *Κομνηνή*, συνεργὸς αὐτῷ γιγνομένη, ἔκτισε σμικρότατον μετὰ τρούλλου παρεκκλήσιον ἐπ'

1. *Γεδεών*, ἐνθ' ἀν., σελ. 473.

1. *A. Timoni*. Nouv. promenades dans le Bosphore, C/ple 1844, τόμ. II, σελ. 359.

ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, συνημμένον τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἱωάννου καὶ δεξιόθεν αὐτῆς· τὰς εἰδήσεις ταύτας ἄνευ ἐνδοξασμοῦ τινος παρέλαβον καὶ οἱ μετ' αὐτόν, ὁ μὲν Κουιλουμουσιανὸς ὀρίσας μάλιστα τὴν κτίσιν εἰς τὸ ἔτος 1432, γράψας συνάμα ὅτι «ἐκαλεῖτο κοινότερον, ἂν ὄχι ἐξ ἀρχῆς, τοῦλάχιστον ὀγδοήκοντα δύο ἔτη μετὰ τὴν οἰκοδομὴν, Μονὴ τῆς Θεοτόκου, προτιμηθέντος ἀναμφιβόλως τοῦ ὀνόματος τούτου, διὰ τὸ προορηθὲν παρεκκλήσιον» (§ 15, 24), ὁ δὲ Σκαρλάτος εἰς τὸ ἔτος 1431 κατὰ προτίμησιν ἀδελφόν, παραλαβὼν καὶ δσα περὶ τῆς ἐπικλήσεως «Θεοτόκου Μονὴ» λέγει ὁ Κουιλουμουσιανὸς (Κων/πολις τ. Β' 304). Ἄλλ' ἐπὶ τίνι βάσει λέγονται ταῦτα; Δεδόσθω ὅτι ὁ ἡγούμενος Γρηγόριος ἀνέγραψεν ἐν τῇ Προθέσει, καὶ ὁ Κωνσταντῖος ἐδέχθη κτίτορα τὸν Ἱωάννην Παλαιολόγον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰρημένης ἐπιγραφῆς μόνον, ἀφ' οὗ «τῆς ἀρχαιοτέρας Προθέσεως λειψανον οὐδὲν οὐδαμοῦ ἀπαντᾶται» (Κουιλ. § 50), καὶ προσέτι ὅτι ὁ Κωνσταντῖος, συγκρίνων τὰ ἔρειπια τῆς πυρποληθείσης ἐκκλησίας πρὸς τὸ περισωθὲν παρεκκλήσιον λέγει ἐκείνην *μεγίστην καὶ καλλίστην*· ἀλλ' ὅτι αὕτη ἀρχικῶς ἐτιμήθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἱωάννου Προδρόμου, ὅτι ἡ Μαρία Κομνηνὴ ἐκτίσεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου συνημμένως παρεκκλήσιον ποῦ εὐρέθη μαρτυρούμενον; ὄχι βεβαίως εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1747 ἀνακαινισθεῖσαν Πρόθεσιν, διότι αὕτη, κατὰ τὸν Μογέ (σελ. 165), εἶχεν ἀναγεγραμμένον μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Ἱωάννου Παλαιολόγου ὡς κτίτορος, οὐδ' ἐν σιωπῇ ἤθελον παρέλθει, ἂν καὶ τὸ τῆς Μαρίας ἀνεγράφετο, ὁ Κουιλουμουσιανὸς καὶ ὁ Μογέ, οἱ ὅποιοι εἶχον πρὸ αὐτῶν πάντα τὰ ἐγγραφα τῆς Μονῆς· ἄλλως τε ἀμφότεροι τὴν εἰρημένην ἐπιγραφὴν φέρουσι μάρτυρα περὶ τοῦ ὅτι ὁ Ἱωάννης Παλαιολόγος ὑπῆρξεν ὁ κτίτωρ. Διὰ ταῦτα οὐ μόνον περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἱστορουμένων δικκία τις γεννᾶται ἀμφιβολία, μᾶλλον δ' ἀπιστία, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς βεβχιώσεως τοῦ Κουιλουμουσιανοῦ περὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐπωνυμίας Θεοτόκου ἐκ τοῦ σμικροτάτου ἐκείνου παρεκκλησίου, ἀντὶ τῆς τοῦ Ἱωάννου Προδρόμου, τῆς *μεγίστης* ταύτης καὶ *καλλίστης* ἐκκλησίας· καὶ τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς σχεδόν, ὡς λέγει, μέχρι καὶ σήμερον! Ἐπειδὴ ὁμως ἀπαξάπασσι τῆς ἱερᾶς Μονῆς αἱ μνεῖαι ἀπαντῶσιν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, οὐδὲ εὐρηταί που τοῦ Προδρόμου, ἐπιτρέπεται, φρονοῦμεν, ἡ παραδοχὴ τῆς

γνώμης ὅτι ἀνέκαθεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἦτο ἐγηγερμένη ἡ μονή, καθ' ὅσον μάλιστα ὑπάρχει ἀμάρτυρος ἡ ὑπὸ τῆς Μαρίας οἰκοδομὴ τοῦ παρεκκλησίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ γνώμη, ἡ ἀνάγουσα τὸ σφζόμενον οἰκοδόμημα εἰς ἀρχαιοτέρους αἰῶνας, καθ' οὓς ἀπασαι αἱ νῆσοι καὶ νησιδες τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου ἐκέκτηντο ἱερᾶς μονᾶς, τυχούσας τῆς προστασίας τοῦ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα βσιλεύσαντος Μανουὴλ Κομνηνοῦ, καθ' ἃ μαοτυρεῖ τὸ περισωθὲν σχετικὸν χρυσοβουλλον¹· ὁ Schlumberger (ἐνθ' ἀν.) πιθανόν, βέβαιον σχεδόν, λέγει, εἶναι ὅτι ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου ὑπῆρχε μονὴ ἀπὸ τῶν πρώτων βυζαντινῶν χρόνων, καὶ ὅτι ὁ Ἱωάννης Παλαιολόγος ἐξάπαντος ἐπὶ τῆς θέσεως ἄλλης ἀρχαιοτέρας μονῆς ἀνήγειρε τὴν ἐκυτοῦ. Ὁ ἀββᾶς Marin², ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ, λέγει ἐπ' ἱσῆς ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων βυζαντινῶν χρόνων ἐν τῇ Χάλκῃ ἀνιδρύθη μονὴ τῆς Θεομήτορος, καὶ ὅτι εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἐξοριστος ἔμεινεν ἐπὶ διετίαν (ἔτει 823—825) Θεόδωρος Στουδίτης ὁ ὁμολογητής· ὅτι ἐξ αὐτῆς ἔγραφε τοῖς ἀδελφοῖς τὰς κατηγήσεις, καὶ ἐν αὐτῇ συνέθετο καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ· ἡγούμενον δὲ «τῆς Χαλκίτου» Ἱωάννην καλεῖ ὁ Στουδίτης (Ἐπιστ. ΣΗ, Migne P. G. τ. 99 στ. 1629), ὃν ὁ Marin λέγει τῆς μονῆς τῆς Θεομήτορος ὄντα καθηγούμενον.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, μακαρίτης νῦν Πελοπίδας Δ. Κούππας, ὁ ἀρχιτέκτων, ἐρειδόμενος εἰς τὸν ἀρχιτεκτονικὸν ρυθμὸν καὶ κοσμήσεις τινὰς τοῦ κτιρίου, ἔταξέ ποτε αὐτὸ εἰς τὸν δέκατον ἢ ἐνδέκατον αἰῶνα· ἐπελθόντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου αὐτοῦ, ἐστερήθη ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ὑποσχεθείσης Ἰδαιτέρας μελέτης εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ. Εἰς αὐτὴν συμβάλλουσαν ὑπολαμβάνομεν καὶ τὴν σιωπὴν μάλιστα τοῦ Φραντζῆ, τοῦ ἰδίως ἱστορικοῦ τῶν πράξεων τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων· ἐξάπαντος ἤθελεν οὗτος μνημονεύει τὰ κτίσματα ταῦτα τοῦ εἰρημένου αὐτοκρατορικοῦ τῶν Παλαιολόγων ζεύγους· ἐν μέρει δὲ προσέτι συμβάλλουσαν πως θεωροῦμεν καὶ τὴν μὴ ταφὴν οὐδετέρου αὐτῶν ἐν τοῖς ἰδίοις τούτοις κτίσμασιν αὐτῶν, ἂν καὶ ὁ τάφος τῆς Μαρίας δὲν ὀριζε-

1. Migne. P. G. τ. 133, στ. 728 κί.

2. L'Abbé Marin. Les moines de Con/ple . . . Paris 1897, σελ. 35—36.

ται¹. Δι' ὅλα ταῦτα ὠνομάσαμεν ἀνωτέρω τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον ἐπισκευαστὴν μᾶλλον ἢ κτίτορα τῆς μονῆς, καὶ ἐγνωματεύσαμεν ὅτι ἀνέκαθεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἠγέρθη αὕτη· ἕως οὗ δὲ γνωρίζωμεν μαρτυρίας περὶ τοῦ ἐναντίου ἐμμένονεν εἰς τὴν γνῶμην ἡμῶν ταύτην.

6. Ἡ γνωστῆσα ἀρχαιοτέρα μνεῖα τῆς ἐν «Χάλκη μονῆς τῆς Θεοτόκου» εἶναι ἐν σημειώματι, χειρογράφου εὐαγγελίου, «μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἔτους ζκβ'», ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸ ἀπὸ Θεογονίας ἔτος 1513, οὐχὶ δὲ 1514 ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν ἔγραψαν (Κουιλ. § 24, Δ. καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Μογὲ καὶ ἄλλοι). Μετ' αὐτὴν ἐγνωρίσαμεν τὴν τοῦ Μαλαξοῦ, γράφοντος ὅτι τὸν ἀπιβιώσαντα πατριάρχην Κ/πόλεως Διονύσιον τὸν Β' «ἐν τῷ ναῶ τῆς Παμμακαρίστου (τῷ τότε πατριαρχικῷ) ἔπαλλαν... τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἔθαψαν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ Χάλκῃ, εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ²». Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης φρασεως παρασυρθέντες ὁ μὲν Σκαρλάτιος κτίτορα τῆς μονῆς ὀνομάζει τὸν Διονύσιον (αὐτ. σελ. 307), ὁ δὲ κ. Γεδεών (Πατρ. Πίν., σελ. 508) ἐπισκευαστὴν αὐτῆς· δι' οὗς λόγους εἶπομεν οὐδὲν τούτων δεχομεθα, πιθανώτερον θεωροῦντες ὅτι ὁ ἐκ Γαλατᾶ ὀριώμενος καὶ ἀπὸ Νικομηδείας πατριάρχης γενόμενος Διονύσιος ὁ Β', πατριαρχεύσας δὲ ἐράπαξ ἀπὸ τοῦ 1546 μέχρι τέλους τοῦ 1555 ἢ ἀρχῶν τοῦ 1556, ἐμόνασεν ἢ ἠγουμένευσεν εἰς τὴν μονὴν ταύτην. Ἄλλην μνεῖαν εὑρομεν κατὰ τὸ ἔτος 7085=1576· Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλᾶς ἀφοῦ ἀναφέρει τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος μονὴν λέγει: «Ἔστι δὲ ἔτι ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ (Χάλκῃ) καὶ ἑτέρα μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας, ἐν ἣ ὀλίγοι τινὲς ἐνασκοῦνται μοναχοί, ἐν ἣ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐνδιετρίψαμεν³».

1. Ὁ Muralt (Essai de Chr. Byz. ἔτ. 1440), λέγει ὅτι ἐτάφη «εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος», καὶ πηγὰς σημειοῦται τὸν Φραντζῆν καὶ τὸν Δούκαν· οὗτοι ὁμοίως μόνον τὸν θάνατον ἀναφέρουσιν, ὁ μὲν Δούκας (κεφ. 31) «Κυραμαρίας» γράφων, ὁ δὲ Φραντζῆς (II, κεφ. 17), «Δέσποινα Μαρία Τραπεζουντία», ὀρίζων αὐτὸν τῇ 17 Δεκεμβρίου 1440· τὸν τοῦ Ἰωάννου ὀρίζει εἰς τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1449, ταφέντος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος (κεφ. 19).

2. Πατριαρχ. ιστ., σελ. 169 ἐκδ. Κρονίου.

3. E. Legrand. Notice biographique sur J. et Th. Zygomalas, σελ. 188 τοῦ Β' τόμου Recueil... publié par les professeurs de l'école des langues orientales vivantes. Paris, 1889.

Τελευταία μνεῖα τοῦ 15' αἰῶνος εὑρηται παρὰ τῷ ρώσῳ Δημητρίῳ Καραμπειϊνίκοφ, ὅστις ὑπερμεσοῦντος τοῦ 1593 ἔτους παρῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διένειμεν ἐλέη τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Θεοδώρου Ἰβάνοβις τοῖς ναοῖς καὶ μοναστηρίοις κατὰ κατάλογον δεδομένον αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ· γράφει οὗτος: «εἰς τὴν μονὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τὴν ἐν τῇ Ἀσπρῇ θαλάσῃ (γρ. Προποντιδί), ἐν τῇ νήσῳ, εἰς Χαλκηδόνα (γρ. Χάλκην), ἀπέχουσαν τῆς Κων/πόλεως εἴκοσι βέροσια (=μῖλια ναυτικά 11½), ἔδωκα τῷ μὲν ἠγουμένῳ Φιλοθέῳ καὶ τὸν κατάλογον, τοῖς δὲ εἴκοσι μοναχοῖς τεσσαράκοντα φλωρία¹. Κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα πλείοτεραι μνεῖαι ἀπαντῶσιν εἰς συγγράμματα ἡμετέρων· τε καὶ ξένων, περιηγητῶν διαφόρων, πάντοτε ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ἀνευ προσθέτου ἐπωνυμίας, οὐδέποτε δὲ τοῦ Προδρόμου· ὁ περὶ τὰ τέλη δευτέρου τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἀκμάσας Ἀθ. Κομνηνὸς Ὑψηλάντης προσεπωνυμεί τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου Καμαριώσεως· περὶ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης κατόπιν γενήσεται λόγος. Ἡ μονὴ ἦτο τιμημένη εἰς μνήμην τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἐπανηγύριζε τὴν 15 Αὐγούστου, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Γεράχ, λέγων, ὅτι τῶν πανηγυριζουσῶν τριῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κων/πόλεως τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου μία ἦτο ἢ τῆς Χάλκης μονή², τὴν ὁποίαν, φαίνεται, δὲν ἐπετκέφθη, ἂν καὶ πολλάκις μετέβη εἰς τὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, καθὰ ἐν τῇ Τουρκελλάδι λέγεται.

7. Ἐν ᾧ μέχρι τέλους τοῦ 12' αἰῶνος καλεῖται ἡ μονὴ ἀπλῶς τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὸν 13' λαμβάνει ποικίλας ἐπωνυμίας· ἐν σημειώματι Ἱεροθέου ἐπισκόπου Σίδης προσεπωνυμείτο Παμμακαρίσιον Θεοτόκου μονὴ (Μογέ· σελ. 161, χειρ. ἀριθ. 24). Ἐν τῇ δηλώσει τοῦ ἐν ἔτει 1788 ἀνακκινισθέντος βραβείου τῆς μονῆς λέγεται τῆς Παντανάσεως (Κουιλ. § 81). Ὁ Σκαρλάτιος λέγει ὅτι ἐπωνυμείτο καὶ Πανάχαντος (αὐτ., σελ. 304), ἀντὶ «Περιβλέπτου», σφαιλὲς κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ χωρίου τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ, ἔχοντος τὸ τελευταῖον ἐπώνυμον (§ 24). Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἀνθίμου, περὶ ἧς ἐφεξῆς,

1. Χαζιένις Τρύφωνα Καραμπειϊνίκοβα, ἐκδ. Λαπαρεβ, ἐν τόμῳ IX τῆς συλλογῆς τῆς Παλαιστινῆς Ἑταιρείας, ἐν Πητρούπολει, 1889, σελ. 87.

2. St. Gerlach. Tagebuch, 1674, σελ. 373.

λέγεται μονή τῆς Κυρίας (Κουιλ. σελ. 158, 161). Καί τὰς μὲν ἐπωνυμίας ταύτας, ὡς καὶ τὴν τῆς Παναμόμου καὶ Πανάγνου, ἃς κατόπιν θέλομεν εὔρει, ὑπολαμβάνομεν τιμητικὰ ἐπίθετα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· εἰδικὰς δὲ τῆς Μονῆς ἢ καὶ τῆς εἰκόνας, θεωροῦμεν τὴν ἐπωνυμίαν τῆς Περιβλέπτου, ἀπαντῶσαν ἐν χειρογράφῳ κατὰ τὸν Κουιλουμουσιανὸν (§ 24), τὴν ὁποίαν ὁμοίως παρέλειψεν ὁ ἀντιγράφος αὐτὸν Μογέ, μὴ εὐρών που ἴσως αὐτὴν, καὶ τὴν Καμαριώτισσας ἢ Καμαργιότισσας,¹ ἀποδιδόμενης ὅτε μὲν εἰς τὴν Μονὴν, ὅτε δὲ εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Ὁ Ἀθ. Κομνηνὸς Ὑψηλάντης εἰς τετάρτην μνεῖαν τῆς Μονῆς, ἀναγομένην εἰς τὸ ἔτος 1702, ποιεῖται τὸ πρῶτον χρῆσιν τῆς ἐπωνυμίας ταύτης· τὸ δεύτερον δὲ εἰς τὴν δεκάτην μνεῖαν ἐν ἔτει 1775, ὅτε ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὴν κυριαρχίαν τῆς μονῆς· εἰς τὸ ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντου συντεθεὲν αὐθεντικὸν χρυσοβούλλον τοῦ 1780 ἀπαξ μόνον ἡ Μονὴ καλεῖται Καμαργιότισσα, καίτοι ἐπανειλημμένως ἀναφέρεται διὰ μόνου τοῦ ὀνόματος τῆς Θεοτόκου ἐν αὐτῷ τε καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ σχετικῷ χρυσοβούλλῳ περὶ τῆς ἐν Ἰασιῶ ἱερᾶς μονῆς τῆς Μαρικοῦτζης (Κουιλ. σελ. 152, 153), καθὼς καὶ ἐν τῇ προγενεστέρῃ τοῦ 1630 (αὐτ. σελ. 174, 175), τῷ ἀφορῶντι τοὺς μοναχοὺς τῆς κατὰ Σφζόπολιν ἱερᾶς μονῆς τοῦ Προδρομοῦ. Τὴν ἐπωνυμίαν Καμαριωτίσσης, τὴν ὁποίαν ὁ μὲν Κωνσταντῖνος, μετὰ τῶν διχοφύρων ἄλλων τῶν ἐν τοῖς ἄνω μνημονευθεῖσων, ἀγνοεῖ, ὁ δὲ Κουιλουμουσιανὸς καθιεροῖ, λαμβάνων αὐτὴν ἐκ περικοπῆς τοῦ αὐθεντικοῦ χρυσοβούλλου, διότι τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντου, τὸ περιέχον τοῦτο ὀλοκλήρον ἐδημοσιεύθη τῷ 1870, ὁ κ. Γεδεῶν ἀποδίδους τῇ μονῇ παράγει ἐκ τοῦ ὅτι αὕτη ἐδίξαστο «εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἢ ἀπὸ χωρίου Καμάρα καλουμένου ἢ ἀπὸ παλαιᾶς οἰκογενείας Καμαριωτῶν», καὶ ὑπενθυμίζει ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος ἐγινώσκτο χωρίον Καμάρα (Ἐκκ. Ἀλ. σελ. 474), ὅπερ ἔκειτο ἐν Θράκῃ, παρὰ τὴν Βιζύην,² «ἄρα πεπαιτημένη» ἀποκαλῶν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Κουιλουμουσιανοῦ, λέγοντος ὅτι ἡ ἐπωνυμία προήχθη

ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1673 ζωγραφηθείσης «εἰκόνας τῆς Θεομήτορος ὑπὸ τὴν κατὰ μεσημβρίαν καμάραν, τὴν ἀποπεραιούσαν κατὰ τε μῆκος καὶ πλάτος τὸν ἀρχαῖον πρόναον» (§ 32), πρὸς δὲ καὶ τοῦ Σκαρλάτου, βεβχίως, παράγοντος αὐτὴν οὐχὶ ἀπὸ τῆς εἰκόνας, ἀλλ' «ἀπὸ τῆς ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ καμάρας, ἐν ἣ ἐξωγράφισται ἡ ἱερὰ τῆς Θεοτόκου εἰκὼν» (τ. Β', 303).

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν, ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς οἰκοδομῆς τῆς Μονῆς, ὅτε καὶ ἡ καμάρα ἐκτίσθη, διότι ἀρχικὴ λέγεται (Κουιλ § 17), ἡ τῆς ζωγραφῆσεως τῆς εἰκόνας τῷ 1673, ὑπὸ τὴν ἐν λόγῳ καμάραν, ἐδέητεν ἵνα παρέλθωσιν αἰῶνες ὀλοκλήροι, ὅπως ἡ Μονὴ λάβῃ τὸ ἐπώνυμον Καμαριώτισσα, τῷ 1780, καὶ ἕτερος εἰς καὶ ἡμῖς αὐτῆς ἵνα ἐν ἔτει 1846 ἐπαναληφθῇ ὀριστικώτερον ὑπὸ τοῦ Κουιλουμουσιανοῦ! Πλέον ἢ πράξον τοῦτο θεωρήσαντες ἐτράπημεν εἰς ἐρευναν εὐλογωτέρας τινὸς αἰτίας παραγωγῆς· φρονοῦμεν δὲ ὅτι εὐρομεν τοιαύτην εἰς τὴν ἐπιτολὴν τοῦ μοναχοῦ Ἀνθίμου. Οὗτος, χρηματίσας γραμματεὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως Γερμανοῦ Δ' ἐν ἔτει 1844 «ὅπως καὶ διὰ ποίου ἐγγράφου ἔλαβε τὴν κτιορικὴν... διοίκησιν ὁ ἀοιδίμος Ὑψηλάντης»· εἰς τὴν δοθείσαν ἀπάντησιν λέγει ὅτι τῷ 1773 πενόμενος ὁ Ὑψηλάντης καὶ στερούμενος χρημάτων διὰ τὰ συνήθη ἐξοδα τοῦ δωδεκαήμερου ἀπῆλθεν «εἰς τὸ ἐν Χάλκῃ ἱερὸν τῆς Κυρίας ἡμῶν μοναστήριον...», καὶ προσπεσὼν εἰς τὴν ἀγίαν ἐκείνην καὶ θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὴν ἐπὶ τοῦ τείχους, ἐπεκαλέσθη τὴν θείαν ἀντίληψιν καὶ ὑπέσχετο «εἰ ἀξιωθείη τοιαύτης, ἐκ βάθρων ἀνακτῆσαι τὴν μονήν». Ἡ εὐχὴ αὐτοῦ ἐκηκούσθη· ἐνῷ ἔτι διέτριβεν ἐν τῇ μονῇ ἦλθεν ἀπεσταλμένος τοῦ τότε προχειρισθέντος μεγάλου βεζίρου, ἀγγείλας τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς μεγάλου διερμηνέως· κατήλθε λοιπὸν μετὰ τοῦ ἀπεσταλμένου ἐκ τῆς μονῆς εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τοῦ ὑπουργήματος αὐτοῦ, καὶ μετὰ εἴς μῆνας ἐκλήθη εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας. Ἐπιλήσμων ὁμοίως γενόμενος τῆς ὑποσχεθείσης ἀνακτίσεως τῆς μονῆς, βλέπει κατ' ὄναρ τὴν Θεοτόκον ὑπομιμνήσκουσαν τὸ τάξιμον καὶ ὀνειδιζουσαν αὐτῷ ἀμέλειαν· τότε ἀπέστειλεν εἰς Κων/πολιν ἀντιπροσώπους, ἐζήτησε δὲ καὶ ἔλαβε διὰ σιγιλλιῶδους πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος τὴν κυριαρχίαν τῆς μο-

1. Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντης· σελ. 540, 622.

2. Ἑλλ. Φιλολογ. Σύλλογος· Ἀρχ. Δελτ. τ. ΚΔ'—ΚΓ', σελ. 88.

νῆς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ (Κουιλ. σελ. 159-162.—Μογέ σελ. 56-59). Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης¹ ἐπιτρέπεται ἵνα συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, διάκρισιν ποιούμενος μεταξύ τῆς ὑπὸ τὴν καμάραν εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, πρὸ τῆς ὁποίας προσηυχῆθη, καὶ τῆς ἄλλης ἐκείνης εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐν τῷ αὐτῷ προνάφ ὑπαρχούσης καὶ ἐκ τῆς κατὰ Σφζόπολιν ἱερᾶς μονῆς τοῦ Προδρομοῦ μετενεχθείσης (Κουιλ. § 33.—Μογέ. σελ. 44), ὠνόμασεν ἐκείνην Καμαριώτισσαν· ὁ δὲ «ὡς ἀπὸ μέρους αὐτοῦ» συνθέμενος τὸ σχετικὸν Χρυσόβουλλον Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντης ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἐπωνυμίας ταύτης, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ὁποίας διατελῶν μετεχειρίσθη αὐτὴν καὶ ἐν τῇ ἐν ἔτει 1702 μνείᾳ τῆς Μονῆς. Τὸ συμπέρασμα ἡμῶν τοῦτο ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία οὐδέποτε ἔκαμεν ἐπίσημον χρῆσιν αὐτῆς ὡς μαρτυροῦσι διάφορα αὐτῆς ἔγγραφα καὶ σιγίλλια (Ἐκκλ. Ἀλήθεια τ. α', 76. τόμ. 8, κέ. 126).

8. Εἰς τὰ παρὰ διαφόρων ἱστορούμενα περὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς προστιθέμεθα καὶ παρατηρούμεν τὰ ἐπόμενα.

α' Ἡ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Φαναρίῳ Ἀγιοταφίτικου μετοχίου χειρόγραφος «*Νομικὴ συναγωγή*» τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου περιέχει τὸ ἐπόμενον σιγίλλιωδες γράμμα, χρονολογούμενον τῷ 1604, σ. 256β-257α.

ΡΑΦΑΗΛ, ἐλέω Θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῆς ἡμῶν μετριότητος σωματικῶς εἰς νῆσον τὴν Χάλκην ἀπελθούσης προσκυνήσεως χάριν τῶν ἐν αὐτῇ ἐδρισκομένων σεβασμιῶν καὶ πατριαρχικῶν δύο σταυροπηγίων, τῆς τε ζωοποιοῦ καὶ ἁγίας Τριάδος, καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου *Μαρίας*, καὶ συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῇ καὶ τῶν παρατυχόντων τιμασάτων καὶ λογισάτων κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ χρησίμων ἀρχόντων, παραστάντες οἱ δοσιτάτοι καθηγούμενοι τῶν αὐτῶν θείων μοναστηρίων, ὁ τε ἱερομόναχος κὺρ Ἰωήλ, καὶ ὁ ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Φιλόθεος, μετὰ καὶ τῆς λοιπῆς αὐτῶν συνοδείας, ἐζήτησαν τοπικὴν ἐρευναν καὶ ἐξέτασιν γενέσθαι, περὶ τῆς διαφορᾶς καὶ ἐνέξεως τῶν ὀρίων τῶν μοναστηρίων αὐτῶν, ὡς ἂν τῆς ἀληθείας φανεῖται, παύσῃται καὶ διαλυθῇ τὸ μεταξὺ σκάνδαλον καὶ ἡ

μνησικακία, καὶ καθαρῶς καὶ ἀπαθῶς ὑμῶσι τὸν Θεὸν ἐν αὐτοῖς καὶ δοξολογῶσι. Καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν, τὴν αἰτησιν αὐτῶν ὡς εὐλογον ἀποδεξαμένη, παρεγένετο κατὰ τόπον, καὶ ἀφορισμὸν μετὰ ἄμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου ἐξεφώνησεν εἰς τὸ μαρτυρηθῆναι τὴν ἀλήθειαν. Καὶ δὴ προσελθόντες ὁ τε εὐλαβέστατος (τῆς) ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ χώρας παπᾶ κὺρ Νικόλαος, ὁ υἱὸς τοῦ ποτὲ παπᾶ *Μανουήλ*, ὁ γέρον *Δημήτριος* τοῦ *Λαζαροῦ*, καὶ ἄλλοι τῶν χρησίμων γερόντων, ἐμαρτύρησαν, παρόντων καὶ ἐκατέρων τῶν μερῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς πατριαρχίας τοῦ κὺρ *Μητροφάνους*, ἡγουμενεύοντος τότε ἐν τῇ μονῇ τῆς *Παναγίας* τοῦ ἐλεήμονος κὺρ *Κυρίλλου*, τοῦ χρηματίσαντος μετὰ ταῦτα *Νικαίας* μητροπολίτου, ἀπεδείχθη καὶ ἀπεφάνθη οὕτω: Τὰ μὲν ὄρια καὶ καταθέσια τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ἁγίας *Τριάδος*, ἵνα φαίνωνται καὶ ὡσιν ὑποκείμενα αὐτῇ ἀπὸ τῆς ἔνδον θαλάσσης πέτρας, ἧς ὑπάρχει ἀνά μέσον τοῦ μύλου αὐτῆς καὶ τοῦ ταρσανᾶ τῆς *Παναγίας*, πλησίον τοῦ χωραφίου *Καρὰ παπᾶ*, ἀνερχόμενα τὰ ἴσα τῆς σικῆς, τοῦ χάνδακος καὶ τοῦ πρίνου, εἰς τὴν δημοσίαν ὁδὸν τῆς *Παναγίας*, ἔγγιστά που τοῦ μνήματος τῆς *Μοσχινῆς*: τὰ δὲ τῆς θείας μονῆς τῆς *Παναγίας* μου ὑπάρχουσιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς πέτρας καὶ ἔξω, πρὸς τὰ μέρη τοῦ ταρσανᾶ αὐτῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἀνέκαθεν αὐτῆς τόπων ἰδίων. Τῆς ἀληθείας ἀναφανείσης τοιοῦτοτρόπως καὶ μαρτυρηθείσης καὶ ἀποδειχθείσης, ἡ μετριότης ἡμῶν γράφουσα ἀποφαίνεται ἐν ἁγίῳ πνεύματι καὶ διορίζεται, ἵνα κατὰ τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν τῆς τότε διανομῆς καὶ ἀποφάσεως ἔχη ἐκάστη μονὴ τοὺς ἰδίους αὐτῆς τόπους καὶ φυλάτῃ τὰ σύνορα αὐτῆς καὶ τὰ ὄρια, καὶ μὴ τολμῶσιν οἱ ἐν αὐτοῖς τοῖς μοναστηρίοις ἡγούμενοι, οἱ τε νῦν, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα, καὶ οἱ λοιποὶ συμμιονάζοντες αὐτοῖς, ἔξω τῶν ὀρίων αὐτῶν καταπατεῖν καὶ ἰδιοποιεῖσθαι, ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀφορισμοῦ ἀλύτου τοῦ ἀπὸ Θεοῦ· ἂν δὲ ὁ νῦν καθηγούμενος τῆς *Παναγίας* παπᾶ *Φιλόθεος*, ἢ καὶ ἄλλος τις τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, ἱερομόναχος καὶ μοναχός, βουλευθῇ ἀνατρέψαι τὴν παρούσαν εὐλογον ἀπόφασιν, καὶ ἀγωγὴν τινα περὶ τοῦτου ποιῆσαι ὀψέποτε, ἀργὸς ἔστω πάσης ἱεροπραξίας καὶ ἀφωρισμένος ἔστω ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀσυγχώρητος. Ὅθεν καὶ εἰς διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος πατριαρχικὸν σιγίλλιωδες γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῇ διαληφθείσῃ θείᾳ μονῇ τῆς ἁγίας *Τριάδος*.

Ἐν ἔτει ζ'ριγ', Ὀκτωβρίῳ, Ἰνδ. γ'.

β' Τὸ σημείωμα «ἐν ἔτει (αχκβ') ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ κθ' ἦλθα ἐγὼ ὁ παπᾶ Ἀθανάσιος εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου», τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς χειρόγραφον ἀνήκον εἰς τὴν κατὰ Σφζόπολιν μονὴν τῆς Θεοτόκου (Κουιλ. § 24 Γ'), ἐγράφη μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην, ἀφ' οὗ ὀρίζεται ὁ χρόνος καθ' ὃν οἱ Προδρομίται μο-

1. Διαφέρει αὕτη ἐν τῇ χρονολογίᾳ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ὑψηλάντου ὡς διεμηνεύω: πρὸς τὰ ἱστορηθέντα ὑπὸ Ἐ. Σταματιάδου.

ναχοὶ εἰσῆχθησαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Χάλκης ἐν ἔτει 1629—1630. Ὁ κ. Ἀ. Π. Κεραμεὺς ὁμοῦ γράφει «Ἀριθ. 10, αχμβ'» (ἐνθ' α κατωτέρω σελ. 670).

γ' Ἀνακριβὲς μὲν τὸ λεγόμενον ὅτι ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ἔκτισε καὶ τὴν ἐπὶ νησίδος ἀπέναντι τῆς Σωζοπόλεως, τῆς ἐν Θράκῃ, ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὑπάρξασαν μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρομοῦ, διότι ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν (Ε. Φ. Σ. ἀρχ. παρ. Κ'—ΚΒ' τόμ., σελ. 26), ὁ Μ. Φιλῆς λέγει τὸν πρωτοστράτορα Μιχαὴλ τὸν Γλαβᾶν εὐρόντα τὴν ἐν Σωζοπόλει μονὴν τοῦ Προδρομοῦ

ομικράν, πνιγηράν, δυστυχῆ παρ' ἀζίαν,
ἣν εἶχεν ἐξὰς εὐτελῶν μονοτρόπων,
οὕτω καλὴν ἔδειξεν...

(Μαν. Φιλῆς· ποιήματα, τόμ. II, στ. 102 καὶ ἐξ.). Ὁ κ. Ἀ. Π. Κεραμεὺς ἐδημοσίευσεν ἐν σελ. 661—695 τοῦ Ζ' τομοῦ (1900) τῶν ἐν Πετροπόλει Βυζαντινῶν χρονικῶν ἄρθρον «ἡ ἐν τῷ νησίῳ Σωζοπόλεως βασιλικὴ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ καὶ ἡ τύχη τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς», πολλὰς ἔχον εἰδήσεις σχετικὰς καὶ τῆς ἐν τῇ τῆς Χάλκης μονῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Προδρομιτῶν μοναχῶν. Μεμνημένον ὁμοῦ εἶναι τὸ ὅτι, κατεδαφισθείσης ταύτης διότι ὠχυρώθησαν ἢ ἐφιλοξενήθησαν ῥώσοι κοζάκοι ἐπιδρομεῖς ἐν ἔτει 1629—1630, οἱ μοναχοὶ αὐτῆς εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Θεοτόκου πατριαρχικῆς ἀδείας ἀδπως μονάζουσι τοῦ λοιποῦ ἐν αὐτῇ»,¹ φέροντες ἱερὰ σκεύη, χειρόγραφα, ἁγίας εἰκόνας καὶ βιβλία τῆς μονῆς αὐτῶν (Κουτλ. § 23). Εἶχεν αὐτὴ παρὰ τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, μετόχιον τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐπιλεγόμενον τοῦ Ἀαρῶν Βόδα, ἀφιερῶθ' ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ ἔτος 1625 (Χρυσόβουλλον παρὰ Κουτλ. σελ. 167—169)· ἐπειδὴ δὲ οἱ Μολδοβᾶνοι μοναχοὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐπανάστησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Προδρομιτῶν, ὧν τὰ δίκαια ἐζητοῦσαν ἐκάστοτε δι' ἐπικυρωτικῶν χρυσοβούλλων,² εἰκάζομεν ὅτι οἱ Προδρομίται ἀντὶ τῆς ἐν τῷ μετοχίῳ αὐτῶν τούτῳ ταραχώδους ἐγκαταστάσεως προτίμησαν τὴν ἐν τῇ μονῇ τῆς Χάλκης ἡρεμὸν συνοίκησιν, οὐχὶ δέ, ὡς λέγεται, διότι καὶ

αὐτὴ ἦτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, τοῦ Προδρομοῦ, καὶ κτίσμα τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος (Κουτλ. § 23). Αἰτήσῃ δὲ αὐτῶν καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως, τοῦ ἀλήστου μνήμης ἐκείνου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἀπεδόθη τὸ εἰρημένον μετόχιον τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ ἱερὰν μονὴν τῆς Θεοτόκου διὰ χρυσοβούλλου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας ἐκδοθέντος τῇ 20 Μαρτίου 1630, ὅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ Κουτλουμουσιανός.

δ' Σημείωμα χειρογράφου βιβλιοθήκης Ἑλβετικῆς· οὗτινος κύριος φέρεται ἐν ἔτει 1633 ὁ Χαλκηδόνος μητροπολίτης Ἰσαάκ, λέγει: «ἐτάφη ὁ παπᾶς Μάξιμος ὁ ἀπὸ Καλλιουπόλεως Σεπτεμβρίου 18, Ἰνδικι. . . »¹ Πρόκειται ἄρα γὰρ περὶ τοῦ εἰς κοινὴν γλῶτταν μεταφραστοῦ τῆς Κων/πόλεως Διαθήκης Μαξίμου τοῦ Καλλιπολίτου, μακαρίτου λεγομένου ἐν τῷ τίτλῳ τῆς τῷ 1638 ἐκδοθείσης μεταφράσεως (Σάθας. Νεοελλ. Φιλ. σελ. 309—312), ἢ περὶ ὁμωνύμου καὶ συμπατριώτου τινος ἱερέως; ἀγνοοῦμεν.

ε' Ὁ τόπος τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ πατριάρχου Ἰεροσολύμων Θεοφάνους ἀμφισβητεῖται. Μάξιμος ὁ Συμαῖος λέγει ὅτι ἀπέθανεν ἐν Κων/πόλει τῇ 15 Δεκεμβρίου, ἡμέρᾳ Κυριακῇ², τοῦ 1645· τὸ δὲ πολυάθλον αὐτοῦ σῶμα ἐτάφη μετ' ἀξιόχριστων τιμῶν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου τῇ κατὰ Χάλκην, ἢ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ τῇ κατὰ Ἀνατολὸς τοῦ Κωνσταντινίου κατὰ τὴν Μονὴν τῆς ἁγίας Τριάδος, ὡς ἄλλοθι εὐρομεν»³, ἐνῶ ὁ Δοσίθεος ὀρίζει ὅτι ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου (Δωδεκ., σελ. 1191). Ἄν καὶ ἀγνοεῖται τοῦ τάφου ἡθέσις, ἐν τούτοις ἡ μαρτυρία περὶ τῆς ἀλλοθι ταφῆς ἀπορριπτέα ἐστίν, ἀφ' οὗ εἰς τὴν Πρώτην οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἁγίας Τριάδος μονή.

ς' Τὸ πρωτοτυπὸν τοῦ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1647 ἐκδοθέντος σιγιλίου τοῦ πατριάρχου Ἰωαννικίου Β' περὶ τοῦ σταυροπηγίου μοναστηρίου Βλατίων εὐρίσκεται ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ μονῇ τῆς Θεοτόκου⁴.

ζ' Ὁ κ. Γεδεών (Ἑκκλ. Ἀλ. σελ. 474,

1. H. Omont. Catalogue des manuscrits Grecs des bibliothèques de la Suisse, ἀριθ. 134.

2. Σφάλλεται εἰς τὴν ἡμέραν ἢ τὴν ἡμερομηνίαν ἢ τὴν 15 Δεκεμβρίου τοῦ 1645 συμπιπτεῖ Δευτέρᾳ.

3. Ἀ. Π. Κεραμεὺς· Ἀνάλ. Ἱερ. σταγ. τ. Γ', σελ. 55.

4. Αὐτ. Ἱερ. Βιβλ., τ. Α', σελ. 337.

1. Χρυσόβουλλον Ἀλεξάνδρου Βοεβόδα Βλαχίας, ἔτους 1630 παρὰ Κουτλουμουσιανῶν, σελ. 174—177.

2. Τρία τοιαῦτα παρήθηκεν ὁ Κουτλ. σελ. 169—173.

σημ. 8) δυσπιστίαν δηλοῖ περὶ τοῦ χρόνου τῆς πυρπολήσεως τῆς μονῆς, ὀριζομένου τῇ 6ῃ Αὐγούστου 1672 ὑπὸ σημειωμάτων ἐν χειρογράφοις (Κουιλ § 31, 38, 39), λέγων «ἔως 1671» φαίνεται ὅτι ἀνεπαρκῆ εὑρίσκει διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀνακαινίσεως τὸν ἀπὸ τῆς πυρπολήσεως μέχρι τῆς ἀποβιώσεως τοῦ Παναγιώτου Νικουαίου, 22 Σεπτεμβρίου 1673, χρόνον. Ἄλλ' ἀφ' οὗ ὁ καεῖς ναός, ὁ λεγόμενος τοῦ Προδρόμου, κατελείφθη εἰς τὰ ἐρείπια αὐτοῦ, ἡ δὲ γενομένη ἀνακαινίσις, οἷα περιγράφεται (Κουιλ § 32), περιορίσθη εἰς προσεχτάσεις περὶ τοῦ σωθέντος παρεκκλησίου δι' ἀνεγέρσεως τοίχου καὶ στεγῆς ξυλίνης, ἥτοι ἐγένετο μερικῆ, ἡ ὡς λέγει ὁ Δαπόντες, ἀνεκαινίσθη «μέρος πολὺ» τοῦ βασιλικοῦ μοναστηρίου, ὀλίγος βεβαίως ἀπητήθη χρόνος ὁ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1673 ἀπελθὼν ἐντεῦθεν πρέσβυς τῆς Γαλλίας *Antoine Galland* ἀνακαινισθεῖσαν λέγει τὴν πυρὶκαυστον μονὴν ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τὴν ὅποιαν ἐπισκέφθη καὶ εἶδε τὰ χειρόγραφα αὐτῆς¹. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Παναγιώτης κατὰ τὴν ἐπισκευὴν προητοίμασεν ἐν τῇ μονῇ τὸν τάφον αὐτοῦ².

η' Ἐν τέλει τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 425 κώδικος τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, περιέχοντος «λειτουργίας» χρυσοῖς γράμμασιν εὑρηται τὸ ἐξῆς σημείωμα: «Ἀφιερῶθησαν αὗται παρὰ Γρηγορίου ἀρχidiaκόνου Τορνόβου ἐν μοναστηρίῳ τῆς Παναμώμου τῆς ἐν Χάλκῃ τῇ νήσῳ ἐν ᾧ καὶ [κ]ώμην (γρ. κόμην) ἐκείρατο ἐν ἔτει ραχ . . » (=16 . .) Κώδιξ ἐπιμελέστατα καὶ πλουσίως γεγραμμένος, κοσμούμενος δὲ καὶ ὑπὸ προτομῶν μὲν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, ὅλης δὲ εἰκόνας Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου³.

θ' Ὁ Κουιλονμουσιανὸς (§ 43) παρατίθησι δίστιχον ὑπάρχον ἐπὶ τμήματος μαρμάρου περὶ τὸ στόμιον τῆς δεξαμενῆς, ἐξ οὗ

τάσσει ἐπισκευαστὴν τῆς μονῆς τὸν ἐν αὐτῷ μνημονευόμενον Ἱεροθέον ἐπίσκοπον Σίδης. Τοῦ ἐν λόγῳ ἐπιγράμματος, εἰ μὴ τετραστίχου, τριστίχου ὁμοῦ ὄντος, ἓνα στίχον, τὸν πρῶτον, διέσωφεν ἡμῖν ὁ *Timoni*: πρὸς βορρᾶν, γράφει, παρὰ τὴν μεγάλην πύλην καὶ τὴν κινστέρην, ἔκειντο δύο τμήματα ἀρχαίου μαρμάρου· ἐπὶ τοῦ ἐνὸς εἰκονίζετο ἀνὴρ κρατῶν στρουθίον· παρ' αὐτῷ ἴτατο κύων καὶ ἀπωτέρω ἕτερα δύο στρουθία (ὅπως ἀρά γε;)· ἐφ' ἑκάστου τμήματος ἦσαν γράμματα ἀποτελοῦντα φράσιν¹. Ἡ ἀναγνωσθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ φράσις ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον (ἢ δεῦτερον, ἂν τετράστιχον) στίχον τοῦ ἐπιγράμματος τούτου:

Ὁ λάρναξ οὗτος ρεῖ τοῖς διψῶσιν ὕδωρ
καὶ τοῦ ἀνακτίσαντος αὐτοῦ τοὺς δρόμους
μύμνησθε πάντες Ἱεροθέου Σίδης.

αψδ' Ἰουνίου κγ'.

Ἦτο λοιπὸν ὁ Ἱεροθέος ἐπισκευαστὴς τῆς λάρνακος ἢ τοῦ ὑδραγωγείου μᾶλλον ἢ τῆς μονῆς.

ι' Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 49 Σαββαίτικῳ κώδικι τοῦ πατριαρχείου Ἱεροτολύμων, εἰς τὸ τέλος «κανόνος εἰς κοιμηθέντας» ὑπάρχει τὸ σημεῖωμα:

Ἐίληψε τέγμα ἐν μονῇ τῆς Πανάγου,
Χάλκη τε νήσῳ πλησίον Βυζαντίου.

ἔτους 1726, Ἰουνίου 5.

ἔγραψεν παρ' ἐμοῦ Παύλου μοναχοῦ τοῦ Μυτιληναίου².

οἷα' Εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς μονῆς δωρεὰς καὶ ἐνεργείας τοῦ Παΐσιου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Γεδειῶν μνημονευόμενας (αὐτ. σελ. 482, ἀριθ. 9 καὶ 484 ἀρ. 9) καταλεκτέα καὶ ἡ ἀπολυθεῖσα μηνὶ Μαρτίῳ ἔτους 1732 «ἀπανταχοῦσα» αὐτοῦ πρὸς συλλογὴν βοηθημάτων καὶ ἀποπληρωμὴν τοῦ χρέους τῆς Μονῆς³. Εἰρήσθη πρὸς τούτους ὅτι παραιτησάμενος ὁ πατριάρχης οὗτος τὸν θρόνον ἐφησύχασεν ἐν τῇ μονῇ ἀπὸ τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1748 μέχρι Μαΐου 1751, ὅτε παυθέντος τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Κυρίλλου Ε', ὁ μὲν Παῖσιος ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον, ὁ δὲ Κύριλλος ἦλθε καὶ ἐφησύχασεν ἐν τῇ μονῇ μέχρι τῆς 7 Σεπτεμβρίου

1. *Journal d'Ant. Galland*. Paris 1881, τ. II, σελ. 216.

2. Ἄ. Κ. Ὑψηλάντης. Τὰ μ. ἀλ. σελ. 165. — *Th. Bent*; *Early Voyages and travels in the Levant*. 1/.. 2/ extracts from the diary of Dr John Cowel (London 1892 σελ. 281) Τῇ 25 Φεβρουαρίου 1677 ἐπισκέφθη τὴν μονὴν, καίσαν πρὸ 5—6 ἔτων καὶ ἀνακτίσθαισαν ἀναλώμασι τοῦ Παναγιώτου, τεθαμμένου αὐτοῦ.

3. Σ. Π. Λάμπρος. Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κωνσταντινίῳ, 1900 τ. Β' σ. 373 (γεν. ἀρ. 5933).

1. *Alex. Timoni*. Nouv. promen. dans le Bosphore, Con/ple, 1844, τ. II, σελ. 358—359.

2. Ἄ. Π. Κεραμῆς. Ἱερ. Βιβλ. τ. Β', σελ. 93, ἀριθ. 8.

3. Αὐτ. αὐτόθι, τ. Α' σελ. 211, ἀριθ. 40.

1752, ὅτε ἀντήλλαξαν αὐθις τὰς θέσεις· ἔμεινεν ὁ Παῖσιος τὴν φορὰν ταύτην μέχρι τῆς 13 Δεκεμβρίου 1756, ὅτε ἀπέβιω καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ¹ (Σέργ. Μακροῖος παρὰ Σαθα, Μεσ. Βιβλ. Γ', σελ 207, 210, 213—214. Ἔ. Κ. Ὑψηλάντης· ἐνθ' ἀν., σελ. 370. Ἐ. Φ. Σ. Παρ. Κ'—ΚΒ' τ. σ. 117).

ιβ' Κατὰ Μάιον τοῦ 1733 ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Κοσμῆς ἀπέλυσε ἀπανταχοῦσαν εἰς τοὺς χριστιανούς τοῦ πατριαρχικοῦ αὐτοῦ θρόνου πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν ὑπὲρ τῆς κατὰ Χάλκην μονῆς τῆς Θεοτόκου ἐχούσης ἐν Γαλατᾶ μειόχιον πυρποληθέν. (Ἔ. Κ. Κεραμεύς· ἐνθ' ἀν., ἀριθ. 41). Ἡ ἀνέγερσις αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 1721 (Κουιλ. § 47).

ιγ' Ὁ τῇ 11 Ἀπριλίου 1769 ἀναρρηθεὶς πατριάρχης Κων/πόλεως Θεοδόσιος Β' παύθει τῇ 15 Νοεμβρίου 1773, περιωρίσθη διὰ κυβερνητικοῦ ὀρισμοῦ ἐν τῇ μονῇ μέχρι τοῦ ἔτους 1776, ὅτε λαβὼν ἀδειαν μετώκησεν εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Πατριαρχείου ἐν Φαναρίῳ οἰκίαν αὐτοῦ². Παρὰ τὴν τελευταίαν ταύτην εἰδητιν, ὁ ἀββᾶς Δομίνικος Sestini λέγει ὅτι τὸν ἐπὶ ἐξαιτίαν πατριαρχεύσαντα καὶ ἐν τῇ Χάλκῃ ἐξοριστὸν ὄντα Θεοδόσιον, ὑπὲρ-γηρων καὶ σχεδὸν τυφλόν, ἔλθοντα εἰς Πρίγκηπον, ἐπεσκέφθη τῇ 22 Ἀπριλίου 1778³. Ἄγνοοῦμεν ποία πηγὴ σφάλλεται. Ὁ περιηγητὴς ἀββᾶς ἐπεσκέφθη τὴν μονὴν τῆς Παναγίας, ἐγνώρισεν ἕνα ἐκ τῶν πέντε μοναχῶν τῆς μονῆς Καροῦσον ὀνόματι, Κερκυραῖον, καταγόμενον ἐξ ἰσπανικῆς, ὡς ἔλεγεν, οἰκογενείας, κάτοχον τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ ἐζήτησε νὰ ἐξετάσῃ τὰ χειρόγραφα τῆς Μονῆς· μὴ τυχὼν ὁμῶς τοῦ ποθουμένου μῆτε τότε, μῆτε κατὰ τὴν δευτέραν ἐπίσκεψιν, ἐξ Ἀνατολῆς ἐπιστρέφων, μηνὶ Ἰουνίῳ 1779, βραδείας ἐξετόξευσε κατὰ τῶν μοναχῶν ὄ-

βρεις¹. Ὁ αὐτὸς περιέπεσε καὶ εἰς σύγχυσιν τῶν μονῶν, ἐκ μνημονικοῦ βεβαίως σφάλματος προελθοῦσαν, γράψας ἀλλαγῶν ὅτι ὁ Παναγιώτης Νικουσίος ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐν ἣ δῆθεν εἶδε καὶ τὸ ἐπιγράμμα², ὅπερ οἱ τε πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν εἶδον ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεοτόκου.

ιδ' Τὰ χειρόγραφα τῶν ἐν Χάλκῃ ἱερῶν μονῶν ἐν ἄλλοις ἐπεσκέφθη τῷ 1729 ὁ γάλλος Sevin· οὐδὲν ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων διακοσίων χειρογράφων εἶχε πλέον τῶν 30 συνεχῶν καὶ ἀκεραίων φύλλων³.

ιε' Ἐπανορθώτως χρήζει καὶ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Σκαρλάτου (σελ. 30) ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου τῷ 1672 - 3 ἀνακκίνισιν «παθοῦσαν... τῷ χρόνῳ τὴν Μονὴν καὶ γενομένην πυρκαυσίον ἀνφοκοδόμησε φιλοτίμως περὶ τὸ 1774» ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Πυρκαυστὸς ἐγένετο ἡ μονὴ ἄπαξ, τῷ 1672· καταλειφθεῖσα εἰς τὰ ἐρείπια αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου ὡς εἶδομεν, κατηδαφισμένη οὕτω λέγεται καὶ ὑπὸ τοῦ Σεσιίνῃ ἐν ἔτει 1778. Ἀσυζητητὴ φαίνεται ἀκολουθήσας ὁ Σκαρλάτος τὰ λεγόμενα τοῦ Ἀνθίμου, γράψαντος κατὰ λάθος, παρατηρηθὲν ἤδη ὑπὸ τοῦ Μογᾶ (σελ. 58) ὡς γενομένην «πρὸ ὀλίγου καιροῦ πυρκαυσίον» καὶ ἔρημον κειμένην. Ἡ δ' ἀνακκίνισις ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου πολλὰ ἔτη μετὰ τὸ 1774 ἐγένετο. Ἀρξαμένου τοῦ ἔτους 1775 ὑπέβλεπεν οὗτος πρὸς τὸν τότε ἀναρρηθέντα (25 Δεκεμβρίου 1774) πατριάρχην Σωφρόνιον αἰτητὴν περὶ ἐκχωρήσεως εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ τοῦ μοναστηρίου ἀυποσχόμενος νὰ το προικίσῃ καὶ νὰ ἐπισκευάσῃ τὰ ἐν αὐτῷ σπία καὶ κελλία, πιῶσιν ἐπαπειλοῦντα καὶ κρημνισμὸν ὀσονού-πω» (Ἔ. Κ. Ὑψηλάντου, σελ. 540), ἢ ὡς τὸ χρυσοβούλλον διαλαμβάνει ἀυπόχρεων πρὸ χρόνων οὐκ ὀλίγων γεγονὸς καὶ τόκους ἐπὶ τόκοις καταβάλόν, πιῶσιν τε εὐ μάλα ἐπαπειλούντων ταχεῖαν τῶν τε περὶ τὴν ἐκκλησίαν οἰκων τε καὶ οἰκοδομῶν καὶ τοῦ κατὰ Γαλατᾶν μπακάλικου ἐργαστηρίου...» (σελ. 622). Συγχρόνως δὲ ὑπεσχέθη καὶ σύστασιν «Ἐλληνομουσείου τε καὶ Σχολῆς» (αὐτ. σελ. 624). Λα-

1. Σημείωμα Νικολάου Καρατζᾶ ἐν σελ. 61 (ἀπὸ τοῦ τέλους) τοῦ ὑπ' ἀριθ. 14 χειρογράφου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου: «1756 Δεκεμβρίου 13. Ἐξεδήμησεν ἐν Κυρίῳ ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης κύριος Παῖσιος ὁ ἀπὸ Νικομηδείας ὄντας εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας τῆς νήσου Χάλκης καὶ ἐνταφιάσθη ἐκεῖ».

2. Ἔ. Κ. Ὑψηλάντης· ἐνθ' ἀν., σελ. 513, 560. Σ. Μακροῖος· ἐνθ' ἀν., σελ. 271—295.

3. Sestini, ἐνθ' ἀν., σελ. 210—211.

1 Sestini. Voyage dans la Grèce Asiatique, Paris 1789, σελ. 232/3.

2. Viaggio da C/poli a Bassora fatto dal abbato D. Sestini, 1786, σελ. 3.

3. Delloway. Cons/ple anc. et mod. trad. par Morellet. Paris 1880. I, 218.

βίων τὴν κυριαρχίαν τῆς Μονῆς ὁ ἡγεμὼν κατὰ μὲν τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐπλήρωσε τὰ χρέη καὶ ἐπεσκεύασε τὸ ἐν Γαλατᾶ ἔργατήριον, δαπανήσας Γρ. 4913, καὶ ἕτερον ποσὸν διὰ τὰ ἔτη 1777 καὶ 1778 (αὐτ. σελ. 560, 618), κατὰ δὲ τὸ 1779 ἐπεμψε διὰ πλοίου ξυλείαν, τὴν ὁποίαν ὁμοῦ ἐνοσφίσθησαν οἱ ἐν Κων/πόλει ὑπ' αὐτὸν ὑπηρετοῦντες (αὐτ. σελ. 617)· μέχρι τοῦ 1788 οὐδεμία ἄλλη ἐνέργεια αὐτοῦ ἐγένετο, καθὰ σημειοῖ ὁ Ἄ. Κ. Ὑψηλάντης εἰς τὴν σχετικὴν τοῦ χρυσοβούλλου περίουδον, γράφων: «*ἐμαζιλεύθη καὶ οὐ μόνον Σχολεῖον δὲν ἐοῦσθησεν, ἀλλὰ οὐδὲ τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας πιῶσιν ἐπαπειλοῦν δὲν ἐπεσκεύασεν εἰς τὴν μανζιλιάν ὁμοῦ τὸ ἔκτισε μὲ οἰκίσκους διὰ τοὺς μαθητὰς*» (αὐτ. σελ. 624). Ὅντως δὲ κατὰ τὸ 1786 ἐνήργησεν ἐπισκευὴν καὶ ἀνέκτισε τῷ 1792-1797 (;) ἐκ βάθρων τὴν ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰω. Προδρόμου (αὐτ. σελ. 650.— Μογὲ, σελ. 61-63). Ἐκ τούτων ἀποδείκνυται ἡ ἀνακρίθεια τοῦ Σκαρλάτου καὶ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτὸν ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου ἀνοικοδομήσεως.

15' Εἰς τὸν κατάλογον τῶν γνωστῶν ἡγουμένων τῆς Μονῆς προστίθεμεν ἑτέρους δύο, ἀναφερομένους εἰς τὸ σιγίλλιον τοῦ πατριαρχοῦ Ραφαῆλ Β'. α') Κύριλλον τὸν τοῦπίκλιν Ἐλεήμονα, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Μητροφάνους, εἴτα Νικαίας μητροπολίτην· ὁ Μητροφάνης Γ' ἐπατριαρχεῦσε τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1565—1572 καὶ τὸ β' ἀπὸ 29 Νοεμβρίου 1579 ἕως τῆς 9 Αὐγούστου 1580, ὅτε ἀπέθανεν· ἐπειδὴ δὲ ἐκ διαφορῶν πράξεων καὶ ἱστοριῶν γνωρίζομεν Κύριλλον μητροπολίτην Νικαίας ἀπὸ τοῦ 1561, ὅτε ὁ Μητροφάνης δὲν εἶχε πατριαρχεῦσει, μέχρι τοῦ 1590, καὶ ἐπειδὴ ἡ αὐτόγραφος ὑπογραφή τοῦ ἐν ἔτει 1561 διαφέρει τοῦ ἐν ἔτει 1590, ἔπεται ὅτι ὁ χρηματίσας ἡγούμενος τῆς μονῆς διεδέχθη ὁμώνυμον μητροπολίτην Νικαίας μετὰ τὸ ἔτος 1565. β') Φιλόθεον τὸν ὑπὸ Καραμπέϊνικοφ ἀναφερόμενον ἐν ἔτει 1593, ἴσως τὸν αὐτὸν καὶ τῷ 1605.

16' Ἐπὶ τοῦ ἐπιτυμβίου λίθου τοῦ ἐξω τῆς Μονῆς μνήματος τοῦ πρώτου Ἄγγλου πρεσβευτοῦ *Edouard Barton* († 1597) εἶδεν ὁ *Covel* τῷ 1676 κεχαραγμένα κακοτέχνως τὰ σήματα αὐτοῦ, καὶ τρεῖς κεφαλᾶς ἐλάφων· τὸν τάφον λέγει κείμενον ἐξωθεν τῆς ἐξωτερικῆς πύλης τῆς Μονῆς· ὡςτε οὐχὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας τῆς Μονῆς ἀνοικοδομῆς, ἐτέθη ἀπρεπῶς καὶ

ἀσυλλογίστως ἔσωθεν τοῦ ὑπερθύρου τῆς πρὸς βορρᾶν τοῦ μοναστηρίου πύλης ὁ λίθος τοῦ μνήματός του» ὡς γράφει ὁ Σκαρλάτος (Κων/πολις, τόμ. Β' σελ. 308), ἀλλ' ἐπὶ τῆς τρίτης, τῆς ὑπὸ Ὑψηλάντου γενομένης· ἦτο δὲ τεθειμένος ἀνεστραμμένως, ἕως οὗ ὁ Λόρδος Στράνγφορντ (*Strangford*), πρεσβευτῆς Ἄγγλος τῷ 1820-1822, ἐφρόντισε καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἔνθα νῦν εὔρηται¹. Ἡ ἐπιγραφή ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Μογὲ ἐν τῷ λατινικῷ πρωτοτύπῳ μετ' ἐλληνικῆς μεταφράσεως (ἐνθ' ἄν. σελ. 74-75)

9. Περὶ ἐπιχορηγήσεως τῆς Ρωσικῆς κυβερνήσεως ὑπὲρ τῆς μονῆς παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς· ἐπειδὴ οἱ μοναχοὶ τῆς κατὰ Σωζόπολιν μονῆς τοῦ Προδρόμου συχνάκις μετέβαινον εἰς τὴν Μοσχοβίαν (*Κουιλ* § 82, 84), ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἔταξεν ἐπιχορηγήσιν τινα ὑπὲρ τῆς εἰσδεξαμένης ἐν ἔτει 1630 τοὺς οὕτω πηδόντας Προδρομίτας μοναχοὺς ἱεράς μονῆς τῆς Παναγίας· μεσοῦντος τοῦ 17' αἰῶνος ἡ ἐπιχορήγησις φαίνεται ἀνασταλείσα· ὅτε δ' ἐν ἔτει 1743 μετέβη ὁ πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας εἰς τὴν μονήν, ὁ ἡγούμενος Γρηγόριος ἐπέδωκεν αὐτῷ ἀντίγραφον τοῦ σχετικοῦ χρυσοβούλλου· ὁ πρεσβευτῆς «*ἔγραψε τὸ χρυσοβούλλον διὰ τὰ ἀνακαινισθῆ καὶ τὰ ἔρχεται τὸ διορισμένον πάλιν ἀπὸ τὴν βασιλίссαν*» τὴν Ἐλισάβετ Πειρόβναν (*Κουιλ* § 49). Τὸ δὲ συμπέρασμα τοῦ κ. Γεδεῶν ἐκ τῆς τοῦ κώδικος φράσεως περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ προσκλήσεως τοῦ Γρηγορίου ἵνα «*λειτουργήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν του*», ὅτι ἡ ἐν Κων/πόλει ρωσικὴ πρεσβεία διετήρει παρεκκλήσιον ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς δὲν ἐξάγεται ἐκ τούτου. Ὁ πρεσβευτῆς ἦλθεν εἰς προσκύνησιν τῆς Μονῆς καὶ ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν ἑκατὸν γροσία· προσκαλέσας δὲ τὸν ἡγούμενον Γρηγόριον ἵνα λειτουργήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν του, δηλαδὴ τὴν τῆς μονῆς του ἐκκλησίαν, ἤμειψεν αὐτὸν διὰ τὸν κόπον διὰ προσφορᾶς ἑτέρων ἑκατὸν γροσίων. Οὕτως ἡμεῖς ἀντιλαμβάνομεθα τῆς ἐννοίας τοῦ σημειώματος τοῦ κώδικος· ἄλλως τε ἔχουσα ἡ πρεσβεία ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς παρεκκλήσιον, ἀναμφιβόλως εἶχε καὶ ἱερέα, καὶ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει λόγος ἀποχρῶν προσκλήσεως ἐκ Χάλκης τοῦ Γρηγορίου πρὸς λειτουργίαν, ὡς ἐξέλαβεν ὁ κ. Γεδεῶν (ἐνθ' ἄν., σελ. 483 ἀρ. 8).

1. *Th. Bent*; ἐνθ' ἄν. (Εἰσαγωγῆς) σελ. XI-XII, 281-282.

10. Ἡ μονὴ ἀνέκαθεν ὑπῆρξε πατριαρχικόν σταυροπήγιον· ἐν ἔτει 1765 ὁ τοῦ τότε πατριαρχοῦντος Σαμουήλ προκάτοχος, ὁ ἀπὸ Χαλκηδόνος Ἰωαννίκιος ὁ Καρατζᾶς, ἐπανελθὼν τῆς ἐξορίας ἐζήτησε καὶ ἔλαβε διὰ καταθλιπτικῶν μέσων τὴν κυριαρχίαν οὐ μόνον τῆς ἐν Πρώτῃ Μονῆς καὶ τῆς ἐν Χάλκῃ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, δι' ἧς διεξεδίκευ κυριότητα Χαλκηδόνος ἔτι ὡν μητροπολίτης, οὐσας καὶ αὐτὰς πατριαρχικὰ σταυροπήγια, ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς Θεοτόκου (Ἰ. Α. Κ. Ὑψηλ. σελ. 401). Ἡ ἐπ' αὐτῆς ὁμως κυριαρχία ἦτο φαίνεται μαῶλλον ὀνομαστική, ἢ ὄλως προσωρινή· διότι ἐν ᾧ αἱ ἄλλαι δύο παρέμειναν εἰς τὴν κατοχήν αὐτοῦ, αὕτη περιῆλθεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ διὰ τοῦτο εἰς αὐτὴν περιωρίσθη ὁ πατριάρχης Θεοδοῖος Β' τῷ 1773. Πιθανὸν ὅτι τῷ 1767, ὅτε οἱ χριστιανοὶ δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου Σαμουήλ, καταγγελθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰωαννικίου, καὶ κατηγορήσαντος αὐτὸν ὡς ἀφανίσαντα τὰ μοναστήρια τῶν νήσων, δηλαδὴ τὸ ἐν τῇ Πρώτῃ, καὶ τὰ ἐν Χάλκῃ τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου (αὐτ. σελ. 414), ἠναγκάσθη εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τῆς Παναγίας. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ζητήσας αὐτὸ καὶ λαβὼν ἐν ἔτει 1776 λέγει εἰς τὸ χρυσοβούλλον α. . . σταυροπήγιον μὲν τοῦ Ἀποστολικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, οἰκοδόμημα δ' ἄλλως τελέθον τοῦ καὶ προπάππου τῆς παμφιλιάτης ἡμῶν Δόμνης

Παναγιώτου Νικουαίου . . . » (αὐτ. 622). Διὰ τῆς ἐκχωρήσεως ταύτης ἐπκυσε διατελοῦσα ἡ Μονὴ πατριαρχικόν σταυροπήγιον μέχρι τοῦ 1821, ὅτε καὶ αὐτὴς ἀποκατέστη τοιαύτη.

11. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγομεν κυριώτερα συμπεράσματα τὰ ἐπόμενα :

α' Ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος ἐν ἔτει 1438 εἰ μὴ ἀνήγειρεν ἐκ βάρρων, ἐπεσκεύασεν προὑπάρξασαν μονὴν ἐντειχίσσας, ὅπως καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπισκευασθέντα χερσαῖα τεῖχη τῆς Κων/πόλεως, τὴν μνημονευθεῖσαν ἐπιγραφὴν.

β' Ὅτι ἡ μονὴ ἀρχικῶς ἦτο τετιμημένη εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου, καὶ τούτου ἕνεκεν οὐδεμίαν εὐρηται μνεῖα αὐτῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου.

γ' Ὅτι, καθὸ ἀμάρτυρον, ἀνυπόστατον τὸ λεγόμενον ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος Μαρία Κομνηνὴ ἡ Τραπεζουντία ὑπῆρξε κτιτόρισσα τοῦ παρεκκλητίου τῆς Θεοτόκου.

δ' Ὅτι ἡ ἐπωνυμία «Καμαριώτισσα» ἰδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντιου πρὸς διάκρισιν τῆς ὑπὸ τὴν καμάραν εἰκόνας τῆς Θεοτόκου ἀπὸ τῆς ἄλλης τῆς ἐν τῷ αὐτῷ προνάφ, τῆς κομισθείσης ἐκ τῆς κατὰ Σφζόπολιν μονῆς τοῦ Προδρόμου, καὶ ὅτι ἀποδίδεται τῇ εἰκόνι οὐχὶ τῇ Μονῇ· καὶ

ε' Ὅτι τῆς ἐπωνυμίας ταύτης χρῆσιν πρῶτος καὶ μόνος ὁ Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντης ποιεῖται, ἡ δὲ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ οὐδέποτε, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 1847.